

Міністерство освіти і науки України
ВСП «Ковельський промислово-економічний фаховий коледж
Луцького національного технічного університету»

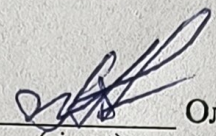
ЕКОНОМІКА, ОРГАНІЗАЦІЯ І ПЛАНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА

**Методичні вказівки до виконання самостійних робіт
для здобувачів освітньо-професійного ступеня
фаховий молодший бакалавр
галузі знань J Транспорт та послуги
спеціальності J8 Автомобільний транспорт
денної форми здобуття освіти**

Ковель, 2025

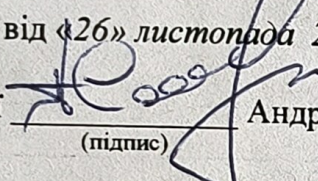
УДК 330 (07)
3-91

Затверджено до видання методичною радою ВСП «КПЕФК Луцького НТУ»,
протокол №4 від «18» грудня 2025 року.

Голова методичної ради ВСП «КПЕФК ЛНТУ» Олена ГОНЧАРЕНКО
(підпис)

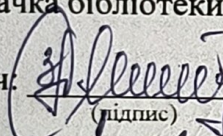
Розглянуто і схвалено на засіданні циклової комісії з автомобільного транспорту і транспортних технологій ВСП «КПЕФК ЛНТУ»

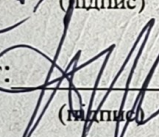
протокол №3 від «26» листопада 2025 року.

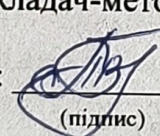
Голова комісії Андрій СТРИЛЬЧУК
(підпис)

Електронна копія друкованого видання передана до книжкового фонду бібліотеки ВСП «КПЕФК ЛНТУ»

Завідувачка бібліотеки Неля ТЕЛЮЧИК

Укладач: Леся ЗУБЧИК, викладач-методист ВСП «КПЕФК ЛНТУ»
(підпис)

Рецензент: Володимир ПИЩ, кандидат економічних наук,
(підпис) викладач-методист ВСП «КПЕФК ЛНТУ»

Відповідальний за випуск: Леся ПРОКОПЧУК, методист ВСП
(підпис) «КПЕФК ЛНТУ»

Економіка, організація і планування підприємства [Текст]: методичні вказівки до виконання самостійних робіт для здобувачів освітньо-3-91 професійного ступеня фаховий молодший бакалавр галузі знань 7 Транспорт та послуги спеціальності 78 Автомобільний транспорт денної форми здобуття освіти / уклад. Леся ЗУБЧИК. – Ковель: ВСП «КПЕФК ЛНТУ», 2025. – 44 с.

Методичні вказівки до виконання самостійної роботи з освітнього компонента «Економіка, організація і планування підприємства» розроблені з метою надання допомоги здобувачам освіти при самостійному опрацюванні матеріалу.

Видання містить короткий текст теоретичного матеріалу, перелік запитань для самоконтролю, список рекомендованої літератури.

Призначене для здобувачів спеціальності 78 Автомобільний транспорт денної форми здобуття освіти.

© Леся ЗУБЧИК, 2025

З М І С Т

ВСТУП.....	4
1. Продукція підприємств автомобільного транспорту та її особливості.....	5
2. Показники і резерви підвищення ефективності використання основних засобів підприємства.....	9
3. Правовий захист та ефективність використання нематеріальних активів....	13
4. Зарубіжний досвід організації матеріально-технічного забезпечення підприємств у сфері ТО і ремонту автомобілів.....	18
5. Наукова організація праці.....	21
6. Планування виробничих потужностей підприємств автотранспорту.....	24
7. Мотивація трудової діяльності.....	28
8. Фактори та шляхи зниження собівартості робіт у сфері ТО і ремонту автомобілів.....	32
9. Фактори та шляхи підвищення рентабельності підприємств автотранспорту.....	35
10. Інноваційні процеси на підприємствах автотранспорту.....	38
Рекомендована література.....	42

ВСТУП

Як відомо, самостійність є найбільш істотною якістю людини як особистості та суб'єкта діяльності. Тому один з основних принципів, на яких побудований увесь навчальний процес, говорить, що ніякі знання, не підкріплені самостійною діяльністю, не можуть стати справжнім надбанням людини.

Проблема самостійності мислення і діяльності людини прямо пов'язана зі зміною основ сучасної освіти. Справа в тому, що за останні десятиліття в системі освіти виникло серйозне протиріччя – між стрімкими темпами росту знань у сучасному світі та обмеженими можливостями їх засвоєння в період навчання. Це протиріччя змушує суспільство переходити від традиційної моделі "освіти на все життя" до нової моделі "безперервної освіти", тобто освіти протягом усього життя.

Самостійна робота – основа будь-якої освіти, а особливо вищої. У сучасному вищому навчальному закладі самостійна робота для здобувачів освіти є засобом оволодіння глибокими знаннями, формування у них активності й самостійності, розвитку розумових здібностей.

Розвиток самостійності та ініціативи здобувачів під час навчання сприяє глибокому засвоєнню матеріалу і формуванню вміння самостійно працювати. Ступінь самостійності під час виконання відповідних завдань виступає критерієм оцінки розвитку інтелектуальних умінь здобувачів. При цьому здатність здобувача освіти самостійно, без допомоги викладача виконувати завдання, яке потребує виконання тієї чи іншої операції, свідчить про найвищий рівень розвитку інтелектуальних умінь.

Окрім практичної, важливості самостійна робота має велике виховне значення: вона формує самостійність не тільки як сукупність визначених умінь і навичок, але і як рису характеру, що відіграє суттєву роль в структурі особистості сучасного спеціаліста вищої кваліфікації.

Самостійна робота включає в себе різноманітні види індивідуальної і колективної навчальної діяльності здобувачів, яка здійснюється ними на навчальних заняттях або вдома за завданнями викладача, під його керівництвом, але без його безпосередньої участі. Реалізація цих настанов вимагає від здобувачів активної розумової діяльності, самостійного виконання різних пізнавальних завдань, застосування раніше засвоєних знань.

Таким чином, рекомендації до виконання самостійної роботи з освітнього компонента «Економіка, організація і планування підприємства» розроблені з метою надання допомоги здобувачам освіти при самостійному опрацюванні матеріалу.

У методичних вказівках пропонуються список рекомендованої літератури, вимоги, що ставляться до оформлення самостійної роботи, наводяться питання для самоконтролю.

Тема 1: **Продукція підприємств автотранспорту та її особливості**

Питання до розгляду:

- 1. Поняття продукції автотранспортних підприємств та її види.**
- 2. Особливості продукції автотранспортних підприємств.**

1. Поняття продукції автотранспортних підприємств та її види

Автотранспортні підприємства (АТП) виконують важливу роль у забезпеченні транспортування пасажирів та вантажів, а також у наданні супутніх транспортних послуг.

На відміну від традиційних виробничих підприємств, «продукція» АТП має нематеріальний, процесний характер, оскільки підприємство виробляє не матеріальні речі, а корисний ефект у вигляді перевезення або забезпечення руху транспортних засобів.

Продукція автотранспортного підприємства – це корисний кінцевий результат діяльності з переміщення вантажів або пасажирів у просторі, забезпечення їх доставки у необхідний пункт та у потрібний час. Це результат, який:

- не має матеріальної форми,
- створюється і споживається одночасно,
- вимірюється специфічними показниками (км, т-км, пас.-км).

Особливостями, які відрізняють продукцію АТП від готової продукції є:

- неможливість зберігання на складі,
- нерозривність процесу виробництва і споживання,
- високий вплив зовнішніх факторів (дороги, погода, затори),
- залежність від технічного стану рухомого складу.

Продукцію АТП поділяють на три основні групи:

- 1. Вантажні перевезення** – це переміщення матеріальних цінностей між відправником і одержувачем. *Основними показниками є:*

- вантажообіг (т-км);
- кількість перевезеного вантажу (т);
- пробіг рухомого складу (км);
- кількість виконаних рейсів.

Розрізняють такі види вантажних перевезень:

- міські,
- міжміські,
- міжнародні,
- спеціалізовані (цистерни, рефрижератори, самоскиди).

- 2. Пасажирські перевезення** – це перевезення людей різними видами автотранспорту. Особливість: висока соціальна значущість. Показниками, що характеризують такі види перевезень, є:

- пасажирооборот (пас.-км);
- кількість перевезених пасажирів;
- пробіг автобусів;
- рейси та маршрути.

3. Додаткові та супутні види продукції (робіт, послуг), до яких належать:
- послуги з технічного обслуговування власного або стороннього транспорту;
 - продаж паливно-мастильних матеріалів;
 - зберігання автомобілів;
 - вантажно-розвантажувальні роботи;
 - евакуацію транспортних засобів;
 - експедиційні послуги;
 - оренда транспортних засобів з водієм або без.

2. Особливості продукції автотранспортного підприємства

Продукція автотранспортних підприємств має специфічні властивості, які кардинально відрізняють її від продукції промислових підприємств або сфери матеріального виробництва. Ці особливості впливають на організацію перевізного процесу, планування, економічні розрахунки, технічну політику, а також на якість обслуговування клієнтів.

Особливостями продукції автотранспортних підприємств є:

1. Нематеріальний характер продукції.

Головна відмінність АТП – вони не створюють матеріальних товарів. Їхня «продукція» – корисний ефект від переміщення пасажирів або вантажів у просторі. Перевезення – це процес, а не об'єкт, результат виконання якого неможливо покласти на склад чи зберігати. Він проявляється лише у факті доставки пасажирів або вантажу в заданий пункт.

2. Нерозривність процесів виробництва і споживання.

На промислових підприємствах товар виробляють сьогодні, а споживач може купити його через тиждень чи місяць. У транспорті цього немає, а саме.

- перевезення надаються і споживаються одночасно – у момент руху транспортного засобу;
- немає «готової продукції» на складі;
- споживач бере участь у процесі: пасажир перебуває в автобусі, вантаж – у кузові автомобіля.

3. Неможливість накопичення продукції.

АТП не може перевезти «наперед» або накопичити транспортну роботу. Неможливо створити запас т-км чи пас.-км. Виробництво можливе лише:

- якщо є замовлення;
- якщо працює транспорт;
- якщо клієнт у цей момент отримує послугу.

4. Мобільний характер виробництва.

На відміну від стаціонарних заводів, процес виробництва АТП відбувається у русі, на дорогах, в транспортному середовищі. Це означає, що:

- виробничий процес неможливо повністю контролювати (зміни дорожньої ситуації, погода, ДТП);
- велика частина роботи здійснюється поза територією підприємства;
- зростає роль водія як працівника, що самостійно здійснює виробничий процес.

5. Вплив зовнішнього середовища.

На результат перевезень впливають фактори, які підприємство не контролює а саме:

- стан доріг, дорожні ремонти;
- погодні умови;
- інтенсивність руху;
- затори, ДТП, обмеження;
- пропускна спроможність маршрутів;
- екологічні та технічні вимоги.

6. Висока відповідальність та ризики.

Продукція АТП пов'язана із:

- безпекою пасажирів,
- збереженням матеріальних цінностей (вантажу),
- відповідальністю перед замовниками,
- дотриманням законодавства (час роботи водія, швидкісні режими).

7. Велика варіативність і нерівномірність попиту.

Попит на перевезення змінюється:

- за сезонами (пікові літні перевезення);
- за днями тижня;
- за годинами доби (ранкові та вечірні піки);
- залежно від економічної кон'юнктури,
- залежно від обсягу виробництва замовників.

8. Складність взаємодії багатьох елементів транспортного процесу.

Продукція транспорту формується завдяки взаємодії певних елементів, де відмова одного порушує увесь транспортний процес. До таких елементів належать:

- рухомого складу;
- водіїв;
- диспетчерів;
- ремонтних служб;
- дорожньої інфраструктури;
- клієнтів/пасажирів.

8. Велика роль технічного стану рухомого складу.

Оскільки продукція «створюється» транспортним засобом у русі, тому важливими є:

- технічна справність рухомого складу,
- своєчасність технічного обслуговування;
- рівень витрат палива;
- екологічні показники;
- комфорт пасажирів (для автобусів).

9. Вимірювання продукції специфічними показниками.

Транспорт не вимірює продукцію у штуках чи тонах готової продукції. Основні вимірниками є:

- т-км – для вантажних перевезень (виконана транспортна робота);
- пас.-км – для пасажирських перевезень;
- км пробігу;
- кількість перевезених пасажирів/вантажів.

10. Вплив людського фактора.

У транспорті водій є одночасно виконавцем робіт, відповідальним за безпеку, матеріально відповідальною особою та представником підприємства перед клієнтом. Тому якість перевезення часто більше залежить від водія, ніж від автомобіля.

Особливості продукції автотранспортних підприємств визначають специфіку усієї їх діяльності. Через нематеріальність, нестабільність умов роботи, мобільність, високу відповідальність та залежність від зовнішніх факторів, АТП змушені особливо ретельно планувати маршрути, графіки, технічне обслуговування, роботу персоналу і використання рухомого складу.

Ці особливості також формують підхід до визначення собівартості, рентабельності та якості транспортних послуг.

Питання для самоконтролю:

1. Що розуміють під продукцією автотранспортних підприємств і чим вона відрізняється від матеріальної продукції промислових підприємств?
2. Які основні види продукції автотранспортних підприємств виокремлюють? Охарактеризуйте кожен із них.
3. У чому полягають головні особливості транспортної продукції (нематеріальність, мобільність, нерозривність процесів виробництва і споживання тощо)?
4. Які основні показники використовують для вимірювання обсягу транспортної продукції при вантажних та пасажирських перевезеннях?
5. Як визначення суті транспортної продукції впливає на планування діяльності автотранспортного підприємства?

Тема 2: Показники і резерви підвищення ефективності використання основних засобів

Питання до розгляду:

- 1. Показники ефективності використання основних засобів.***
- 2. Фактори, які впливають на ефективність використання основних засобів.***
- 3. Резерви зростання ефективності використання основних засобів.***

1. Показники ефективності використання основних засобів

Основні засоби – це матеріальна база, на якій будується діяльність будь-якого автотранспортного підприємства (АТП) та станції технічного обслуговування (СТО). Сюди належать транспортні засоби, виробниче обладнання, будівлі, ремонтні ділянки, інструменти тривалого використання та інші елементи, без яких неможливо здійснювати перевезення, діагностику, технічне обслуговування та ремонт автомобілів.

Ефективність використання основних засобів значною мірою визначає:

- обсяг і якість послуг,
- рівень собівартості робіт,
- продуктивність праці,
- конкурентоспроможність підприємства,
- фінансовий результат роботи.

У сфері ТО і ремонту автомобілів ця тема є особливо актуальною, оскільки обладнання дороге вартісне, а його простої призводять до значних економічних втрат.

Показниками ефективності використання основних засобів, які допомагають оцінити їх рівень використання у практичній роботі підприємств автотранспорту є:

- 1. Обсяг послуг або робіт, виконаний з використанням основних засобів* – це один із ключових показників, який відображає, скільки роботи фактично виконало підприємство за наявного обладнання. Цей показник дає змогу оцінити, наскільки «завантаженими» є основні засоби.

Для АТП такими показниками вантажообіг, кількість виконаних перевезень, обсяг транспортної роботи. Для СТО – це кількість виконаних ТО і ремонтів, кількість проведених діагностичних операцій, виручка від наданих послуг.

- 2. Продуктивність використання обладнання* показує, яку реальну роботу виконує обладнання протягом певного періоду. Чим вища продуктивність обладнання – тим ефективніше воно використовується. У практиці СТО визначають:

- скільки автомобілів пройшло через підйомник;
- скільки замін мастила виконано на одному посту;
- скільки діагностичних операцій провів стенд;
- яка кількість робіт пройшла через шиномонтажний комплекс.

3. *Завантаженість та інтенсивність використання виробничих потужностей* – це показник, що відображає, яка частка реального часу використовується для роботи, і наскільки обладнання працює на своїй потенційній потужності.

У сфері ремонту – це:

- скільки годин на добу працює підйомник;
- на скільки рівномірно завантажені пости для проведення ремонту;
- чи простояє обладнання через брак запчастин, клієнтів або організаційні недоліки.

У транспортних підприємствах:

- скільки часу транспортні засоби реально працюють у перевезеннях;
- чому виникають простої автомобілів у гаражі;
- яка частка парку щоденно перебуває на лінії.

4. *Стан та надійність основних засобів* характеризує рівень технічного стану обладнання та транспорту. Чим кращий технічний стан – тим більші можливості підприємства щодо надання послуг. При цьому визначають:

- коефіцієнт справності автомобілів (скільки з них можуть вийти на лінію);
- частоту поломок обладнання;
- потребу у планових і позапланових ремонтах;
- ступінь спрацювання основних засобів.

5. *Економічна віддача від основних засобів* – це сукупна характеристика, яка оцінює, наскільки основні засоби сприяють зростанню доходів, знижують собівартість робіт, впливають на прибутковість та забезпечують конкурентні переваги. Економічна віддача залежить від:

- правильного добору обладнання;
- його продуктивності;
- відповідності потребам підприємства;
- інтенсивності використання;
- рівня сучасності обладнання.

2. Фактори, які впливають на ефективність використання основних засобів

Ефективність використання основних засобів залежить від комплексу технічних, організаційних, економічних і кадрових чинників. У сфері автомобільного транспорту та технічного обслуговування ці фактори особливо важливі, оскільки обладнання і транспортні засоби є дорогими та вимагають постійної уваги до технічного й організаційного стану.

У практичній діяльності підприємств особливе значення мають такі **фактори впливу на ефективність використання основних засобів**:

1. **Технічні фактори** – це найважливіша група, оскільки саме технічний стан обладнання визначає його працездатність та продуктивність. До технічних факторів належать:

- справність транспортних засобів і обладнання;
- своєчасність технічного обслуговування;
- модернізація;
- застосування нових технологій діагностики та ремонту.

- 2. Організаційні фактори** пов'язані з тим, як підприємство організовує виробничий процес, як планується робота та використовується час. До цієї групи факторів відносяться:
- графіки роботи обладнання;
 - оптимальне завантаження постів;
 - зменшення простоїв;
 - забезпечення матеріалами та запчастинами.
- 3. Кадрові фактори** визначають, що основні засоби не мають високої ефективності самі по собі – результат залежить від людей, які їх використовують. До кадрових факторів належать:
- кваліфікація механіків та водіїв;
 - правильне використання обладнання;
 - мотивація персоналу на результативність.
- 4. Економічні фактори** формують фінансові можливості підприємства. До них належать:
- раціональна амортизаційна політика;
 - ефективне фінансування ремонтів;
 - вибір між купівлею, орендою або лізингом обладнання.

3. Резерви зростання ефективності використання основних засобів

Резерви підвищення ефективності використання основних засобів – це приховані можливості підприємства, реалізація яких дозволяє збільшити продуктивність обладнання, підвищити віддачу від транспортних засобів і зменшити втрати робочого часу та ресурсів.

У сфері автомобільного транспорту та технічного обслуговування резерви особливо важливі, оскільки робота підприємства значною мірою залежить від технічного стану та раціонального завантаження постів, стендів, підйомників, діагностичного обладнання та ремонтних зон.

Резерви можуть виникати як у процесі експлуатації обладнання, так і в організації роботи персоналу, плануванні ремонтів, технічному обслуговуванні та управлінні ресурсами. Вони формуються під впливом технічних, організаційних, економічних і кадрових чинників, а їх реалізація забезпечує підвищення продуктивності праці, зменшення простоїв, продовження строку служби основних засобів і зниження витрат на їх утримання.

До основних груп резервів належать:

- 1. Технічні резерви**, пов'язані з удосконаленням технічного стану обладнання, модернізацією, автоматизацією процесів, впровадженням сучасних діагностичних технологій. До цієї групи належать:
- модернізація і оновлення обладнання (заміна застарілих підйомників на нові; придбання сучасних діагностичних стендів; впровадження автоматизованих систем вимірювання);
 - покращення системи технічного обслуговування (регулярні регламентні огляди; правильна експлуатація верстатів і стендів; профілактичні роботи для зменшення простоїв).

- 2. Організаційні резерви**, що виникають завдяки раціональному розміщенню обладнання, оптимізації трудових процесів, скороченню простоїв і підвищенню рівня організації робочих місць. Ця група резервів передбачає:
- *підвищення завантаженості обладнання* (оптимізація графіка прийому клієнтів; зменшення черг і простоїв на постах; впровадження електронних систем запису);
 - *покращення логістики та постачання матеріалів* (оперативне забезпечення запчастинами; уникнення зупинок через відсутність необхідних деталей);
 - *раціональне використання робочого часу* (розподіл потоків автомобілів між постами; підвищення дисципліни праці).
- 3. Економічні резерви**, пов'язані з оновленням основних засобів, удосконаленням системи планування та фінансування, ефективним використанням амортизаційних відрахувань. Економічні резерви передбачають:
- *правильне планування амортизаційних відрахувань*, щоб вчасно оновлювати обладнання;
 - *оренду або лізинг обладнання* у разі нестачі власних коштів;
 - *раціональне використання ремонтного фонду*, щоб техніка не простоювала
- 4. Кадрові резерви** базуються на підвищенні кваліфікації працівників, правильному розподілі обов'язків і мотивації персоналу до дотримання технологічних вимог. Кадрові резерви передбачають:
- *підвищення кваліфікації працівників* (навчання новим технологіям, сучасним методам діагностики й ремонту);
 - *мотивація персоналу* (бонуси за якість, швидкість і обсяг виконаних операцій);
 - *дотримання технологічної дисципліни* (правильне та безпечне використання обладнання).

Реалізація цих резервів дає змогу забезпечити стабільну, економічно обґрунтовану та технічно надійну експлуатацію основних засобів, що є важливим для підвищення конкурентоспроможності автотранспортних підприємств і станцій технічного обслуговування.

Питання для самоконтролю:

1. Що означає поняття «ефективність використання основних засобів» у діяльності автотранспортного підприємства та СТО?
2. Які показники застосовуються для оцінювання ефективності використання основних засобів у сфері ТО і ремонту автомобілів?
3. Чому технічний стан та надійність основних засобів є ключовими факторами їх ефективного використання?
4. Назвіть основні групи резервів підвищення ефективності використання основних засобів та коротко охарактеризуйте кожну з них.
5. Які організаційні заходи можуть забезпечити збільшення продуктивності роботи обладнання на СТО?

Тема 3: Правовий захист та ефективність використання нематеріальних активів

Питання до розгляду:

1. *Поняття та склад нематеріальних активів підприємств у сфері технічного обслуговування та ремонту автомобілів.*
2. *Правовий захист нематеріальних активів.*
3. *Ефективність використання нематеріальних активів.*
4. *Резерви зростання ефективності використання основних засобів.*

1. Поняття та склад нематеріальних активів підприємств у сфері технічного обслуговування та ремонту автомобілів

У сучасних умовах розвитку автотранспортних підприємств у сфері технічного обслуговування і ремонту автомобілів дедалі більшого значення набувають не лише матеріальні ресурси – обладнання, транспортні засоби, інструмент, – а й нематеріальні активи. Вони формують конкурентні переваги підприємства, визначають його репутацію, технологічний рівень, ефективність управління та інноваційний потенціал.

Для підприємств сфери ремонту і обслуговування автомобілів нематеріальні активи є важливим фактором розвитку, адже сучасні технології ремонту, комп'ютерні програми, брендинг і стандарти якості суттєво впливають на продуктивність роботи, привабливість для клієнтів і фінансовий результат.

Нематеріальні активи – це ресурси підприємства, які не мають матеріальної форми, але приносять йому економічні вигоди протягом тривалого часу. Вони забезпечують можливість застосування унікальних технологій, захисту комерційної інформації, використання бренду або спеціального програмного забезпечення.

Для АТП і СТО характерні такі основні **види нематеріальних активів**:

1. *Патенти на технічні рішення* (унікальні пристосування для ремонту, методи діагностики, удосконалені технічні процеси).
2. *Комп'ютерні програми та бази даних* (програми для діагностики електронних систем автомобіля; програмне забезпечення для управління ремонтними замовленнями, складським обліком, плануванням ТО; електронні каталоги запчастин).
3. *Ліцензії та дозволи* дають право на виконання певних видів робіт (обслуговування газобалонного обладнання, проведення технічного контролю, виконання гарантійного ремонту).
4. *Торгові марки та фірмовий стиль підприємства* створюють впізнаваність і підвищує довіру клієнтів.
5. *Комерційна таємниця (ноу-хау)* (методики ремонту, що скорочують час простою автомобіля, особливі прийоми діагностики, дані щодо оптових постачальників тощо).
6. *Договірні права* (ексклюзивні договори з постачальниками, право на використання франшизи).

2. Правовий захист нематеріальних активів

Правовий захист нематеріальних активів є важливою складовою ефективного функціонування автотранспортних підприємств та станцій технічного обслуговування. Оскільки нематеріальні активи мають нематеріальну форму та легко копіюються, без належного юридичного оформлення підприємство може втратити контроль над своїми інноваціями, фірмовим стилем, технологічними розробками та комерційною інформацією. Це знижує конкурентоспроможність, призводить до фінансових збитків і зменшує можливості розвитку.

Правовий захист забезпечує підприємству виключне право на використання своїх нематеріальних активів, а також дозволяє обмежити або заборонити їх незаконне застосування іншими особами. Для сфери технічного обслуговування та ремонту автомобілів це особливо актуально, адже багато процесів базуються на унікальних технологіях, спеціалізованому програмному забезпеченні та фірмовій репутації підприємства.

В Україні **правовий режим нематеріальних активів регулюється** комплексом законів, положень та міжнародних угод. Основними з них є:

- *Цивільний кодекс України* визначає загальні положення щодо прав інтелектуальної власності.
- *Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі»* регулює патентування технічних рішень.
- *Закон «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг»* забезпечує захист торгових марок.
- *Закон «Про авторське право і суміжні права»* захищає комп'ютерні програми, бази даних, технічні креслення.
- *Міжнародні конвенції*, зокрема Паризька конвенція та Бернська конвенція.

Для підприємств автомобільного транспорту ця нормативно-правова база дає можливість офіційно закріплювати права на унікальні технології ремонту, програмне забезпечення для діагностики, логотипи, бренди і навіть інноваційні технічні пристосування.

Основними формами правового захисту нематеріальних активів є:

1. Патентування технічних рішень.

Патент надає підприємству **виключне право** на використання винаходу або корисної моделі протягом строку дії патенту. Патент захищає підприємство від того, що конкуренти почнуть використовувати технічне рішення без дозволу. Для СТО це може бути:

- власний пристрій для демонтажу складної вузлової деталі;
- удосконалена технологія діагностики електронних систем автомобіля;
- спеціальний інструмент, який скорочує тривалість ремонту.

2. Авторське право на комп'ютерні програми та бази даних

виникає автоматично з моменту створення, але для юридичного захисту рекомендується офіційна реєстрація (програми для діагностики бортових систем автомобіля; програмне забезпечення для обліку клієнтів та ремонтних робіт; база даних стандартів ремонтних операцій).

3. Реєстрація торгової марки

(логотип, назва сервісу, фірмовий стиль) дозволяє:

- заборонити іншим використовувати подібну назву або логотип;

- захистити бренд від підробок;
 - відкривати філії або працювати за франшизою.
4. **Захист комерційної таємниці (ноу-хау)**, до якої у сфері технічного обслуговування і ремонту можуть належати:
- унікальні схеми діагностики;
 - внутрішні стандарти обслуговування;
 - інформація про постачальників;
 - дані про клієнтів;
 - технологічні карти ремонту.

5. **Ліцензійні угоди**, за якими підприємство може отримувати право використовувати чуже програмне забезпечення або технології за ліцензією. Для СТО це стосується діагностичних програм, електронних каталогів запчастин, CRM-систем.

Для підприємств, що виконують ремонт сучасних автомобілів, правовий захист програмного забезпечення та технологій є критично важливим, адже помилки або стороннє втручання можуть призвести до серйозних технічних проблем. У підсумку підприємство може втратити клієнтів, доходи та конкурентні позиції.

3. Ефективність використання нематеріальних активів

Ефективність використання нематеріальних активів визначається тим, наскільки вони сприяють отриманню економічної вигоди та підвищенню конкурентних переваг підприємства. У сфері автотранспортних підприємств та СТО нематеріальні активи мають стратегічне значення, оскільки їхнє правильне використання впливає на продуктивність, якість послуг, рівень доходів та імідж підприємства.

Ефективність використання нематеріальних активів можна оцінювати за такими основними показниками:

1. **Продуктивність праці.** Використання сучасних програм діагностики, управління замовленнями та обліку ресурсів дозволяє скоротити час виконання робіт і підвищити кількість обслугованих автомобілів за одиницю часу.
2. **Зменшення витрат.** Оптимальне застосування ліцензійного програмного забезпечення, патентованих технологій та ноу-хау знижує кількість помилок у ремонті, скорочує повторні операції та економить матеріали.
3. **Зростання доходів.** Використання унікальних технологій, брендів і програмного забезпечення привертає більше клієнтів і дозволяє встановлювати конкурентоспроможні тарифи на послуги.
4. **Підвищення якості послуг.** Застосування захищених та оновлених технологій забезпечує стабільну якість ремонту та ТО, що підвищує рівень задоволеності клієнтів.
5. **Оптимізація організації виробництва.** Використання спеціальних програм і баз даних дозволяє ефективно планувати роботи, координувати використання обладнання та постів ТО, скорочувати простой та підвищувати завантаженість підприємства.

На ефективність використання нематеріальних активів впливають кілька **ключових факторів**, а саме:

- *кваліфікація персоналу* – здатність працівників правильно застосовувати ПЗ, технології та патентовані рішення;
- *сучасність технологій та програмного забезпечення* – відповідність актуальним вимогам ремонту та обслуговування автомобілів;
- своєчасне оновлення баз даних, програм та технологій забезпечує актуальність інформації та методик;
- *інтенсивність використання ліцензій і патентів* визначає максимальне застосування доступних ресурсів підприємства;
- *правильність оформлення та дотримання прав інтелектуальної власності* запобігає юридичним проблемам та несанкціонованому використанню активів.

Отже, правильне управління нематеріальними активами у поєднанні з їхнім правовим захистом створює умови для стабільного функціонування та довгострокового успіху автотранспортного підприємства або СТО.

4. Резерви підвищення ефективності використання нематеріальних активів

Резерви підвищення ефективності використання нематеріальних активів – це приховані можливості підприємства, реалізація яких дозволяє отримати додатковий економічний ефект без значного збільшення ресурсів. Для автотранспортних підприємств і станцій технічного обслуговування вони є критично важливими, оскільки нематеріальні активи, такі як патенти, ліцензії, торгові марки, програмне забезпечення та комерційна таємниця, формують конкурентні переваги і впливають на якість надання послуг.

Виділяють такі основні *групи резервів*, які дозволяють підвищити ефективність використання нематеріальних активів на підприємств:

1. **Технічні резерви** пов'язані з вдосконаленням та модернізацією нематеріальних активів:
 - оновлення та модернізація комп'ютерного програмного забезпечення для діагностики та управління ремонтами;
 - впровадження нових технологій ремонту і обслуговування, які дозволяють скоротити час робіт і підвищити точність;
 - використання автоматизованих систем контролю якості та обліку, що забезпечує ефективніше використання інформаційних ресурсів.
2. **Організаційні резерви** виникають за рахунок правильного використання існуючих активів і оптимізації процесів:
 - навчання персоналу роботі з програмами та технологіями;
 - оптимізація доступу до баз даних та інформаційних ресурсів;
 - упорядкування документообігу та робочих процесів для скорочення часу простоїв і дублювання робіт;
 - раціональне планування використання ліцензійних програм та патентованих методик.
3. **Економічні резерви** дозволяють підприємству отримати більший фінансовий ефект від вже наявних активів:
 - використання ліцензійного програмного забезпечення замість застарілих або нелегальних рішень;
 - впровадження патентованих технологій у більшу кількість робочих процесів;

- інвестування у розвиток власних нематеріальних активів, таких як розробка нових методик ремонту або створення власних програмних продуктів;
- ефективне управління правами інтелектуальної власності для отримання доходів (франшиза, ліцензування, продаж прав).

4. Маркетингові та конкурентні резерви пов'язані з використанням нематеріальних активів для підвищення привабливості підприємства на ринку:

- популяризація торгової марки і бренду СТО для залучення більшої кількості клієнтів;
- використання унікальних технологій та методик як конкурентної переваги;
- створення інформаційних продуктів для клієнтів, наприклад, електронних каталогів, інструкцій або відео-матеріалів, що підвищують довіру та лояльність;
- ефективне використання комерційної таємниці для збереження унікальності сервісу.

Реалізація резервів підвищення ефективності використання нематеріальних активів дозволяє автотранспортним підприємствам і СТО:

- підвищити продуктивність праці та якість послуг;
- скоротити витрати на виконання робіт;
- зміцнити позиції на ринку та залучити нових клієнтів;
- збільшити прибутковість підприємства;
- забезпечити інноваційний розвиток та збереження конкурентних переваг.

Таким чином, системне управління резервами нематеріальних активів стає важливою складовою стратегії розвитку сучасного автотранспортного підприємства.

Питання для самоконтролю:

1. Що таке нематеріальні активи і яку роль вони відіграють у розвитку автотранспортних підприємств та СТО?
2. Які основні види нематеріальних активів характерні для підприємств у сфері технічного обслуговування та ремонту автомобілів?
3. Які основні форми правового захисту нематеріальних активів можна виділити, і як вони застосовуються у сфері СТО?
4. Які показники використовуються для оцінки ефективності використання нематеріальних активів на підприємстві?
5. Які основні резерви підвищення ефективності використання нематеріальних активів можна виділити, і як їх реалізація впливає на діяльність автотранспортного підприємства?

Тема 4: Зарубіжний досвід організації матеріально-технічного забезпечення підприємства

Питання до розгляду:

1. *Основні підходи до організації матеріально-технічного забезпечення за кордоном.*
2. *Особливості організації матеріально-технічного забезпечення у сфері обслуговування та ремонту автомобілів.*

1. Основні підходи до організації матеріально-технічного забезпечення за кордоном

Матеріально-технічне забезпечення (МТЗ) є ключовим елементом ефективної діяльності будь-якого підприємства, включно з автотранспортними підприємствами та станціями технічного обслуговування (СТО). Воно включає постачання запасних частин, витратних матеріалів, обладнання, інструментів і технологічних рішень, необхідних для стабільного функціонування підприємства.

Зарубіжний досвід показує, що успіх підприємств у сфері автотранспорту багато в чому залежить від правильної організації МТЗ, інтеграції сучасних логістичних систем і використання інноваційних технологій управління запасами.

У провідних країнах світу підприємства застосовують комплексний підхід до матеріально-технічного забезпечення, який включає:

1. **Систему Just-in-Time (JIT)**, суть якої полягає у постачанні матеріалів та запасних частин точно в часі, необхідному для виробничого процесу або ремонту. Для СТО це дозволяє уникати надмірних запасів запчастин і витратних матеріалів, скорочувати складські витрати і оптимізувати оборот ресурсів. Наприклад, японські автосервіси активно використовують JIT для постачання деталей безпосередньо перед початком ремонтних робіт.
2. **Впровадження автоматизованих систем управління запасами (Inventory Management Systems)** дозволяють відстежувати залишки запчастин, витратних матеріалів та інструментів у режимі реального часу. Це сприяє своєчасному поповненню запасів, зменшенню ризику браку деталей і скороченню простоїв на постах ТО. Європейські СТО широко застосовують ERP-системи, що інтегрують закупівлі, складський облік та планування ремонтних робіт.
3. **Аутсорсинг постачання** – це передача функцій закупівлі та логістики спеціалізованим компаніям, що дозволяє підприємству зосередитися на основній діяльності – обслуговуванні та ремонті автомобілів. Наприклад, у США багато великих автосервісів укладають контракти з дистриб'юторами запчастин, які забезпечують регулярну доставку і зберігання необхідних деталей.
4. **Інтегровані логістичні схеми**, за яких застосування складських центрів, транспортних коридорів і систем автоматичного поповнення запасів дозволяє забезпечити безперервний потік матеріалів. Німецькі автосервіси використовують централізовані склади для запасних частин, які обслуговують кілька СТО в регіоні.

5. Застосування систем контролю якості постачання передбачає, що матеріали та запчастини проходять обов'язковий контроль відповідно до міжнародних стандартів ISO та OEM-вимог. Це гарантує безпеку і надійність ремонту, що особливо важливо для високотехнологічних автомобілів.

2. Особливості організації МТЗ у сфері обслуговування та ремонту автомобілів

Для автотранспортних підприємств та СТО матеріально-технічне забезпечення має низку специфічних особливостей:

- **різноманітність і специфіка запчастин** – сучасні автомобілі містять складні електронні системи, тому потрібні оригінальні компоненти або сертифіковані аналоги.
- **сезонні коливання попиту** – навесні і восени зростає потреба у заміні шин, антифризу та інших витратних матеріалів.
- **високі вимоги до швидкості постачання** – затримка поставки навіть однієї деталі може призвести до простою автомобіля і незадоволеності клієнта.
- **значення інформаційних систем** – сучасні СТО застосовують електронні каталоги запчастин, автоматичний облік замовлень і програмне забезпечення для планування ремонтних операцій.

Зарубіжна практика демонструє, що автоматизація і стандартизація МТЗ дозволяє істотно підвищити ефективність роботи СТО та покращити фінансові результати.

Приклади зарубіжних практик

1. Японія (Toyota, Honda):

- використання системи JIT і інтегрованих логістичних ланцюгів;
- постачання запчастин безпосередньо на ремонтні пости у необхідний момент;
- впровадження ERP-систем для планування ремонту та обліку матеріалів.

2. Німеччина (BMW, Mercedes-Benz):

- центральні склади запасних частин, що обслуговують мережу дилерів та СТО;
- стандартизовані процеси контролю якості запчастин;
- регулярне оновлення електронних каталогів запчастин та навчання персоналу.

3. США (General Motors, Ford):

- аутсорсинг логістики та постачання запасних частин;
- використання автоматизованих систем моніторингу залишків;
- широке застосування ліцензійного програмного забезпечення для планування і контролю ремонтних процесів.

Зарубіжний досвід показує, що ефективне матеріально-технічне забезпечення підприємства базується на:

- системному підході до постачання і запасів;
- застосуванні автоматизованих інформаційних систем;
- стандартизації та контролі якості матеріалів;
- інтеграції логістики та оптимізації складських процесів;
- використанні гнучких методів постачання, таких як JIT або аутсорсинг.

Для автотранспортних підприємств і СТО це означає можливість скоротити витрати, підвищити продуктивність і якість ремонту, забезпечити своєчасне обслуговування клієнтів та зміцнити конкурентні позиції на ринку.

Питання для самоконтролю:

1. Що таке матеріально-технічне забезпечення підприємства і яку роль воно відіграє в роботі автотранспортних підприємств та СТО?
2. Які основні підходи до організації МТЗ застосовуються у провідних зарубіжних компаніях?
3. Що передбачає система Just-in-Time (JIT) і як її застосовують у сфері обслуговування та ремонту автомобілів?
4. Які особливості організації МТЗ у сфері технічного обслуговування та ремонту автомобілів слід враховувати?
5. Наведіть приклади зарубіжних практик організації МТЗ та поясніть, як вони підвищують ефективність роботи підприємства.

Тема 5: Наукова організація праці на автомобільному транспорті

Питання до розгляду:

1. *Суть та завдання наукової організації праці.*
2. *Основні елементи організації праці персоналу.*
3. *Основи наукової організації праці на автотранспортних підприємствах.*

1. Поняття та завдання наукової організації праці

Наукова організація праці (НОТ) – це планований і постійно здійснюваний комплекс заходів з науково обґрунтованих методів організації праці на основі досягнень науки і передового досвіду.

У сучасних умовах науковою слід вважати таку організацію праці, яка заснована на досягненні науки та передового досвіду, що систематично впроваджуються, дозволяє найкращим чином об'єднати засоби і предмети праці з робітниками у єдиному виробничому процесі, забезпечує найбільш ефективне використання матеріальних та трудових ресурсів, безперервне підвищення продуктивності праці, сприяє збереженню здоров'я людини.

До організації праці висувають вимоги суворої трудової дисципліни, злагожденості та чіткості в роботі.

В умовах ринкових відносин наукова організація праці вирішує **економічні та соціально-психологічні завдання**.

Економічні завдання передбачають досягнення максимальної економії живої та уречевленої праці, підвищення продуктивності, зниження витрат у процесі надання послуг належної якості.

Соціально-психологічні завдання передбачають створення таких умов праці, які б забезпечували високий рівень працездатності зайнятих у виробництві.

2. Основні елементи організації праці персоналу

Зміст організації праці визначається її *складовими елементами*, до яких належать:

1. Поділ і кооперування праці.
2. Організація робочих місць.
3. Обслуговування робочих місць.
4. Розробка раціональних прийомів і методів праці.
5. Підбір, підготовка, перепідготовка і підвищення кваліфікації працівників.
6. Встановлення обґрунтованих норм праці.
7. Організація оплати і стимулювання праці.
8. Планування і облік праці.

Поділ праці – це відокремлення видів трудової діяльності між працівниками, бригадами та іншими підрозділами на підприємстві. Розрізняють такі форми розподілу праці: функціональний, технологічний, професійний, кваліфікаційний.

Кооперування праці – це організована виробнича взаємодія між окремими працівниками, колективами бригад, дільниць, служб у процесі праці для досягнення певного виробничого ефекту.

Організація робочих місць – це система заходів щодо їх планування, оснащення засобами і предметами праці, розміщення в певному порядку, обслуговування й атестації.

Організація обслуговування робочих місць передбачає своєчасне забезпечення робочих місць усім необхідним, включаючи технічне обслуговування, забезпечення матеріалами, подачу необхідних видів енергії, господарське обслуговування.

Розробка раціональних методів і прийомів праці передбачає аналіз і розробку усіх частин трудового процесу, вибір зручної робочої пози, засобу володіння інструментом і управління машинами і механізмами. Під методами праці розумують спосіб дії працівника при виконанні їм своїх функцій, а під прийомами - сукупність дій (рухів), в результаті яких виконується операція.

Від якості роботи з **добору персоналу** значною мірою залежить якість людських ресурсів підприємства, тому процес заповнення вакансій, що з'являються на підприємстві, повинен бути максимально структурований і прозорий.

Між процесом підготовки нових робітників і перепідготовкою тих, що мають стаж роботи на виробництві, є суттєві відмінності. Якщо *підготовка* передбачає навчання професійно-кваліфікаційним знанням і навичкам, то *перепідготовка* - розширення і поглиблення професійно-кваліфікаційних навичок і знань, які робітники набули за період підготовки і вдосконалили в процесі трудової діяльності.

Перепідготовка і підвищення кваліфікації робітників - це процес навчання, завдяки якому у робітника розширюються можливості застосування праці. Вона передбачає професійні зміни.

Перепідготовка і підвищення кваліфікації здійснюється на спеціальних курсах з відривом або без відриву від виробництва. Така система має забезпечити відповідність між професійно-кваліфікаційною структурою робочих кадрів та досягненнями науки і технології, які впроваджуються у виробництво.

Встановлення обґрунтованих норм праці, які відповідають сучасному рівню розвитку виробництва з урахуванням раціонального використання виробничих можливостей.

Організація оплати і стимулювання праці передбачає забезпечення взаємозв'язку кількості праці з розмірами оплати, а також сукупність її складових елементів (нормування, тарифна система, премії і доплати).

Метою **планування та обліку праці** є визначення необхідної чисельності і складу персоналу підприємства за категоріями, облік витрат робочого часу в годинах або за обсягом виконаних робіт.

Впровадження вищезазначених прийомів і методів слід вважати раціональними, якщо їх застосування дає ефективні результати праці (високу продуктивність) при забезпеченні високої якості продукції, дотриманні правил щодо використання обладнання, норм витрат матеріалів та енергії, інтенсивності праці виконавців шляхом організації виробничого інструктажу, розробки інструкційних карт, виробничого навчання та ін.

3. Основи наукової організації праці на автотранспортних підприємствах

Організація праці різних категорій працюючих будується у відповідності зі специфікою виробничої діяльності кожної професії. На автомобільному транспорті особливості організації праці пов'язані з організацією праці водіїв та ремонтних працівників з ТО і ПР.

Однією з найважливіших задач наукової організації праці на автомобільному транспорті є раціональна організація та обслуговування робочих місць, при яких:

- дотримуються принципи економії та забезпечується раціональність виконання робочих прийомів;
- виключається монотонність та покращується змістовність праці;
- створюються сприятливі санітарно-гігієнічні умови та дотримуються правила техніки безпеки;
- досягається максимальна механізація праці;
- дотримується відповідність зовнішнього виду обладнання, технологічної та раціональної оснастки, кольорового оформлення робочого місця вимогам технічної естетики;
- економно використовуються виробничі площі у відповідності з нормами.

При визначенні економічної ефективності впровадження заходів наукової організації праці на автомобільному транспорті враховується час, за який окупаються одночасні витрати, та коефіцієнт ефективності, величина якого зворотно пропорційна строку окупності.

Враховуючи сучасний стан автотранспорту, галузеву специфіку праці, НТП, напрямками вдосконалення організації праці на АТП є:

1. Раціоналізація режиму роботи і відпочинку водіїв з акцентом на пошук додаткових перерв в робочому часі водія, вдосконалення режиму змінності та регламентації праці.
2. Розробка і запровадження системи психологічної підтримки.
3. Автоматизація і комп'ютеризація регулювання руху рухомого складу АТП.
4. Впровадження новітніх засобів безпеки праці і безпеки руху.
5. Автоматизація операцій з обробки деталей, робіт з технічного обслуговування, діагностики та контролю технічної справності автотранспорту.
6. Розробка нового та вдосконалення існуючого нормативно-правового забезпечення організації праці персоналу підприємств транспорту.

Отже, організація праці основного та обслуговуючого персоналу АТП в сучасних умовах спирається на застарілий досвід та потребує впровадження новітніх технік і технологій з метою полегшення виконання працівниками своїх трудових обов'язків.

Питання для самоконтролю:

1. Дайте визначення поняття «науково-організація праці».
2. Які завдання вирішує наукова організація праці?
3. Назвіть основні елементи організації праці персоналу.
4. Що є метою планування та обліку праці?
5. Охарактеризуйте напрямки вдосконалення організації праці на АТП.

Тема 6: Планування виробничих потужностей підприємства

Питання до розгляду:

1. *Поняття виробничої потужності та її види.*
2. *Показники, що характеризують виробничу потужність.*
3. *Фактори, що впливають на формування виробничої потужності.*

1. Поняття виробничої потужності та її види

Планування виробничих потужностей є однією з основних складових економічного та організаційного управління підприємством. Воно дозволяє забезпечити оптимальне використання ресурсів, своєчасне виконання замовлень та підвищення ефективності виробничих процесів.

Для автотранспортних підприємств і СТО виробничі потужності визначають можливості підприємства одночасно обслуговувати певну кількість автомобілів, проводити ремонтні операції та надавати супутні послуги.

Виробнича потужність підприємства – це максимальна кількість продукції або обсяг робіт, які можуть бути виконані підприємством за певний період часу при оптимальному використанні наявних ресурсів: обладнання, робочої сили, матеріалів та технологій.

Для СТО та автотранспортних підприємств виробнича потужність визначається здатністю обслуговувати певну кількість автомобілів у день, тиждень або місяць. Вона залежить від:

- кількості ремонтних постів та обладнання;
- кваліфікації та чисельності персоналу;
- структури робіт (ТО, середній та капітальний ремонт, специфічні послуги);
- часу роботи підприємства (зміни, графік роботи постів).

Планування виробничих потужностей дозволяє підприємству:

1. *Оптимізувати використання ресурсів* – забезпечити, щоб обладнання та робочі місця працювали без простоїв або перевантажень.
2. *Своєчасно задовольняти попит клієнтів* – обслуговувати усі замовлення у заплановані терміни.
3. *Планувати розвиток підприємства* – визначати потребу у додаткових постах, обладнанні та персоналі.
4. *Підвищити економічну ефективність* – зменшити витрати, скоротити простої та підвищити продуктивність праці.

Виробничі потужності підприємства поділяються на такі основні види:

1. **Резервна потужність** – невикористані ресурси обладнання і персоналу, які можуть бути задіяні при збільшенні обсягів робіт.
2. **Перспективна потужність** – потенційні можливості підприємства, які можуть бути досягнуті після модернізації обладнання, розширення парку постів або підвищення кваліфікації персоналу.
3. **Проектна потужність** – обсяг робіт, на який розраховане підприємство при його проектуванні та плануванні, тобто максимально можливий показник за нормативами.

4. **Поточна (діюча) потужність** – фактично використовувані ресурси підприємства у даний період. Поточна потужність поділяється на:
- *вхідну* – потенційний обсяг робіт на початок планового періоду;
 - *вихідну* – обсяг робіт, який підприємство може виконати за певний проміжок часу (потужність на кінець періоду);
 - *середньорічну* – середнє значення потужності за рік, що враховує сезонні коливання та періоди простоїв.

2. Показники, що характеризують виробничу потужність

Виробничі потужності підприємства оцінюються за допомогою кількісних і якісних показників, які дозволяють виміряти здатність підприємства виконувати роботи та обслуговувати клієнтів у заданий проміжок часу. Для автотранспортних підприємств та СТО такі показники є особливо важливими, оскільки вони дозволяють планувати роботу постів, розподіляти персонал і оптимізувати використання обладнання.

Основні показники виробничої потужності включають:

1. **Кількість постів і робочих місць** визначає одночасну можливість обслуговування автомобілів на підприємстві (кількість постів ТО, кузовних постів, шиномонтажних майданчиків).
2. **Пропускна здатність обладнання** характеризує обсяг робіт або кількість автомобілів, які можуть бути оброблені за одиницю часу на конкретному посту або за допомогою певного обладнання.
3. **Обсяг робіт за період часу** показує, скільки автомобілів підприємство може обслуговувати за зміну, тиждень або місяць.
4. **Фонд робочого часу** відображає тривалість робочого часу персоналу, який задіяний у виробничому процесі, з урахуванням змін, відпусток, перерв і простоїв.
5. **Коефіцієнт завантаження потужностей** визначається як відношення фактично виконаного обсягу робіт до максимально можливого (проектного або нормативного) обсягу. Показує ефективність використання ресурсів підприємства.
6. **Середньообліковий час на обслуговування одного автомобіля** дозволяє планувати завантаження постів та визначати реальні можливості підприємства щодо обслуговування клієнтів.
7. **Виробнича продуктивність праці** характеризує кількість автомобілів або обсяг робіт, виконаних одним працівником за одиницю часу. Цей показник дозволяє оцінити ефективність використання трудових ресурсів підприємства.

Використання цих показників дозволяє не лише кількісно оцінити виробничу потужність підприємства, а й визначити резерви для її підвищення, оптимізувати завантаження обладнання та підвищити якість обслуговування клієнтів.

3. Фактори, що впливають на виробничі потужності

На виробничі потужності підприємства впливає комплекс технічних, організаційних, кадрових та економічних чинників. Для автотранспортних підприємств і СТО правильне визначення та врахування цих факторів дозволяє

забезпечити своєчасне обслуговування автомобілів, підвищити продуктивність праці та ефективність використання ресурсів.

Виробничі потужності підприємства формуються під впливом таких **факторів**:

1. Технічні фактори:

- кількість і тип обладнання на постах ТО та ремонту;
- пропускна здатність обладнання та постів, здатність одночасно обслуговувати певну кількість автомобілів;
- стан техніки, інструментів та пристосувань;
- використання сучасних технологій ремонту та діагностики, автоматизованих систем обліку та контролю якості.

2. Організаційні фактори:

- режим роботи підприємства (зміни, графік роботи постів);
- планування завантаження постів і розподілу робіт між працівниками;
- ефективність системи управління замовленнями, обліку та контролю виробничих процесів;
- організація документообігу та робочих процесів для скорочення простоїв та дублювання робіт.

3. Кадрові фактори:

- кваліфікація та досвід персоналу, здатність виконувати різноманітні види робіт;
- чисельність робітників і правильний розподіл навантаження між ними;
- мотивація та дисципліна персоналу, що впливає на продуктивність праці.

4. Економічні фактори:

- обсяг фінансування для придбання обладнання, інструментів та матеріалів;
- вартість запасних частин і матеріалів для ремонтних робіт;
- попит на послуги підприємства та ціни на ринку, що визначають можливості завантаження потужностей.

Врахування усіх цих факторів під час планування виробничих потужностей дозволяє підприємству забезпечити оптимальне завантаження постів і персоналу, ефективно використовувати ресурси та створювати умови для зростання продуктивності та прибутковості.

Планування виробничих потужностей є ключовим інструментом для ефективної роботи автотранспортних підприємств і СТО. Воно забезпечує оптимальне використання ресурсів, своєчасне обслуговування клієнтів, підвищення продуктивності та якості послуг, мінімізацію простоїв та фінансових втрат, планування розвитку підприємства у відповідь на зміну попиту.

Питання для самоконтролю:

1. Що таке виробнича потужність підприємства та від яких основних факторів вона залежить?
2. Назвіть основні види виробничих потужностей і коротко охарактеризуйте кожен з них.
3. Які показники дозволяють оцінити виробничу потужність автотранспортного підприємства або СТО?

4. Які фактори впливають на виробничі потужності підприємства? Наведіть приклади для СТО.
5. Як планування виробничих потужностей впливає на продуктивність праці, якість послуг і економічну ефективність автотранспортного підприємства?

Тема 7: Мотивація трудової діяльності

Питання до розгляду:

1. *Суть та значення мотивації трудової діяльності. Види мотивації.*
2. *Особливості мотивації праці в автотранспортних підприємствах та сервісах.*
3. *Методи формування ефективної системи мотивації.*

1. Суть та значення мотивації трудової діяльності. Види мотивації

Мотивація трудової діяльності – це процес спонукання працівників до ефективної праці шляхом створення умов, за яких вони зацікавлені якісно виконувати свої обов’язки. Для підприємств сфери обслуговування та ремонту автомобілів важливо забезпечити не лише технічні ресурси, а й досягти високої продуктивності кожного працівника, оскільки якість робіт безпосередньо залежить від їхнього ставлення до праці.

У контексті автосервісу та АТП мотивація є критичною через такі чинники:

- робота має високий рівень відповідальності (помилки можуть призвести до аварій чи дорогих поломок);
- працівники виконують фізично й технічно складні операції;
- висока конкуренція на ринку послуг вимагає максимальної якості та швидкості робіт;
- кваліфіковані механіки, електрики, діагности — дефіцитні спеціалісти.

Отже, правильна система мотивації забезпечує стабільність персоналу, зниження витрат на плинність кадрів, підвищення прибутковості підприємства та якості послуг. Добре побудована система мотивації забезпечує:

- зростання продуктивності праці;
- підвищення ефективності використання робочого часу;
- зниження браку, рекламацій і простоїв;
- економію матеріальних ресурсів;
- підвищення прибутковості підприємства;
- покращення якості ремонту та обслуговування автомобілів;
- формування стабільного кадрового складу.

У практичній діяльності підприємств використовують різні форми впливу на персонал, тому виділяють такі **види мотивації**:

1. **Матеріальна мотивація** – це використання фінансових стимулів, що безпосередньо впливають на рівень доходу працівника. Для підприємств сфери ТО та ремонту автомобілів вона є базовою складовою, оскільки працівники відчутно реагують на прозору й справедливую систему оплати. Основні форми матеріальної мотивації:
 - *основна заробітна плата* – погодинна або відрядна;
 - *премії* за якість ремонту, відсутність рекламацій, виконання норм часу;
 - *надбавки* за кваліфікацію, професійні категорії, важкі або небезпечні умови праці;

- *додаткові виплати*: за роботу у вечірній чи нічний час, понаднормову діяльність;
- *акордна оплата* – розрахунок за обсяг виконаних робіт (поширена в автосервісах);
- *відсоток від вартості робіт або прибутку* – для майстрів, які виконують складні або високодохідні послуги;
- *соціальні гарантії*: компенсація харчування, спецодягу, транспорту, медичне страхування.

Матеріальна мотивація в автосервісі повинна бути прив'язана до реальних результатів, щоб стимулювати швидкість та якість виконання робіт.

2. *Нематеріальна мотивація* спрямована на задоволення професійних і соціальних потреб працівників. Вона не пов'язана безпосередньо з грошима, але відіграє ключову роль у формуванні лояльності та довгострокового утримання персоналу. Основні форми нематеріальної мотивації:

- *професійне визнання* (подяки, похвали, відзначення кращих).
- *створення комфортних умов праці* (чисті робочі місця, якісні інструменти, хороше освітлення).
- *участь у прийнятті рішень* (наприклад, вибір обладнання, методів діагностики).
- *можливість професійного росту* (підвищення категорії, навчання, сертифікація).
- *зручний режим роботи* (гнучкий графік);
- *підтримка корпоративної культури* (командна робота);
- *стабільність та впевненість у роботі* (важлива мотивація для робітничих спеціальностей).

У сферах ТО і ремонту автомобілів нематеріальні методи особливо ефективні для утримання цінних фахівців, таких як автоелектрики, мотористи, майстри-діагности.

2. Особливості мотивації трудової діяльності в автотранспортних підприємствах та сервісах

Мотивація працівників в автотранспортних підприємствах та сервісах має свої специфічні риси, що зумовлені характером робіт, умовами виробничого процесу та високим ступенем відповідальності за результат. У цій сфері більшість трудових операцій пов'язана з технічно складними, фізично інтенсивними та відповідальними завданнями, тому правильно організована система стимулювання має забезпечувати не лише продуктивність, а й якість та безпечність виконання робіт.

По-перше, результат діяльності безпосередньо залежить від професійної майстерності працівників. Механіки, мотористи, електрики та діагности працюють у ситуаціях, де помилки можуть спричинити дорогі ремонти або створити загрозу безпеці дорожнього руху. Тому мотивація має бути спрямована на підтримання високого рівня відповідальності, уважності та дисципліни.

По-друге, робота із транспортними засобами зазвичай має фізично напружений характер. Високі навантаження, контакт із важкими деталями, складними конструкціями та робота у змінних умовах (температура, шум, запахи, технічні

рідини) вимагають застосування як матеріальних, так і нематеріальних стимулів, що підтримують працездатність і зменшують втому.

По-третє, у сфері ТО і ремонту автомобілів часто спостерігається нерівномірність завантаження – сезонні збільшення ремонту, термінові замовлення, нагальна потреба у швидкому виконанні робіт. Це зумовлює необхідність у спеціальних формах заохочення, таких як доплати за понаднормові роботи, премії за швидкість та якість виконання послуг.

По-четверте, успішність сервісу значною мірою залежить від задоволеності клієнтів, тому мотивація повинна орієнтувати працівників також на культуру обслуговування. Майстри-приймальники, консультанти та механіки є представниками підприємства перед клієнтом, тому важливо стимулювати не лише технічні, а й комунікаційні навички.

По-п'яте, підприємства цієї галузі часто використовують дороге і високотехнологічне обладнання, робота з яким вимагає постійного удосконалення навичок. Тому ефективна система мотивації включає можливості навчання, підвищення кваліфікації та здобуття сертифікацій.

По-шосте, для автосервісів характерна висока конкуренція за кваліфікованих працівників, оскільки ринок праці має обмежену кількість досвідчених майстрів. Це підсилює значення нематеріальних стимулів – корпоративної атмосфери, стабільності, лояльного керівництва, комфортних умов праці та поваги до спеціалістів.

Отже, ключовою особливістю мотивації на автотранспортних підприємствах є необхідність поєднання матеріальних та нематеріальних методів, які одночасно підтримують продуктивність, якість, безпеку праці та лояльність персоналу.

3. Методи формування ефективної системи мотивації

Ефективна система мотивації на підприємствах, що здійснюють технічне обслуговування та ремонт автомобілів, формується на основі поєднання матеріальних і нематеріальних методів стимулювання, а також врахування особливостей конкретних виробничих процесів. Вона має бути гнучкою, прозорою і здатною забезпечувати як виконання виробничих завдань, так і професійний розвиток персоналу.

Одним із ключових методів є **чітке визначення трудових обов'язків, норм та стандартів роботи**. Працівники повинні розуміти, які результати від них очікують, якими показниками оцінюється якість ремонту, що входить до обов'язків кожної посади та які вимоги висувуються до строків виконання завдань. Прозорість вимог дозволяє зменшити конфлікти й створює основу для справедливої системи оцінювання.

Важливою складовою є формування **раціональної системи матеріального стимулювання**. У практиці автосервісів найчастіше застосовують погодинну, відрядну та акордну оплату праці, яка доповнюється преміями за якість виконаних робіт, відсутність рекламацій, економію матеріалів або збільшення обсягів обслуговування. Ефективність таких методів залежить від того, наскільки вони враховують реальні результати діяльності працівника та стимулюють його до підвищення продуктивності.

Не менш значущими є **нематеріальні методи мотивації**, що формують сприятливий психологічний клімат у трудовому колективі. До них відносять професійне визнання, створення комфортних умов праці, участь працівників у прийнятті рішень, організацію можливостей для навчання та підвищення кваліфікації. У сервісних підприємствах особливо важливо забезпечити сучасне обладнання, якісні інструменти та безпечні умови роботи, оскільки це прямо впливає на мотивацію та продуктивність персоналу.

Ефективні системи мотивації включають також **регулярну оцінку результатів праці й зворотний зв'язок**. Оцінювання повинно бути об'єктивним і зрозумілим, ґрунтуватися на реальних показниках: кількості виконаних робіт, якості послуг, своєчасності виконання замовлень, дотриманні технологічних вимог. Наявність конструктивного зворотного зв'язку допомагає працівникам усвідомити сильні та слабкі сторони своєї діяльності й сприяє їхньому професійному розвитку.

До методів формування ефективної мотивації належить також **створення сприятливої корпоративної культури**, яка базується на взаємоповазі, підтримці, відкритому спілкуванні та партнерських взаєминах між керівництвом і персоналом. У сфері технічного обслуговування та ремонту автомобілів відчуття командної роботи та взаємодопомоги є важливою передумовою якісного виконання робіт.

Таким чином, ефективна мотивація формується шляхом комплексного застосування різноманітних методів, які враховують специфіку підприємства, особливості трудових процесів, потреби працівників та стратегічні цілі організації. Гнучкість, системність і орієнтація на розвиток персоналу є основними умовами успішного формування такої мотиваційної системи.

Питання для самоконтролю:

1. У чому полягає суть мотивації трудової діяльності?
2. Які основні форми матеріальної мотивації застосовуються на підприємствах з ремонту автомобілів?
3. Назвіть види нематеріальної мотивації та поясніть їх значення.
4. У чому полягають особливості мотивації працівників автотранспортних підприємств?
5. Як мотивація впливає на результативність роботи підприємства?

Тема 8: Фактори та шляхи зниження собівартості робіт у сфері технічного обслуговування і ремонту автомобілів

Питання до розгляду:

- 1. Суть та значення собівартості робіт у сфері технічного обслуговування і ремонту автомобілів.***
- 2. Шляхи зниження собівартості робіт технічного обслуговування і ремонту автомобілів.***

- 1. Суть та значення собівартості робіт у сфері технічного обслуговування і ремонту автомобілів**

Собівартість робіт технічного обслуговування та ремонту автомобілів – це сукупність усіх витрат підприємства, пов'язаних із виконанням конкретної роботи або обслуговуванням транспортного засобу. До цих витрат належать витрати на матеріали, запасні частини, заробітну плату працівників, амортизацію обладнання, енергію та інші витрати, пов'язані з процесом ремонту або ТО.

Собівартість робіт технічного обслуговування та ремонту автомобілів визначається комплексом взаємопов'язаних факторів. Вплив кожного з них може бути як прямим – через безпосереднє формування витрат, так і опосередкованим – через підвищення або зниження продуктивності та ефективності використання ресурсів.

До факторів, що впливають на собівартість робіт ТО і ремонту належать:

1. Технологічні фактори:

- *вибір технології та методів виконання робіт.* Використання сучасних методик ремонту скорочує час виконання завдань і зменшує витрати матеріалів.
- *рівень механізації та автоматизації.* Застосування сучасного обладнання, підйомників, діагностичних систем та автоматизованих інструментів підвищує продуктивність і точність робіт.
- *якість та ефективність матеріалів і запасних частин.* Високоякісні деталі зменшують повторні ремонти і бракування, що знижує витрати.

2. Організаційні фактори:

- *раціональна організація робочих місць і виробничих процесів.* Оптимізація послідовності операцій, планування завантаження майстрів і постів ТО дозволяє скоротити простої і підвищити продуктивність.
- *своєчасне постачання матеріалів і запасних частин.* Відсутність затримок у доставці зменшує простої та додаткові витрати.
- *оптимізація документообігу та внутрішніх процесів.* Чітке оформлення замовлень і контроль виконання робіт скорочують час та витрати на управління процесами.

3. Економічні фактори:

- *ціни на матеріали, запчастини та комплектуючі.* Коливання цін на ринку безпосередньо впливають на собівартість робіт.

- *витрати на енергоносії та обслуговування обладнання.* Раціональне використання ресурсів знижує витрати підприємства.
- *система заробітної плати та преміювання.* Оплата праці повинна стимулювати ефективність, але не перевищувати економічно обґрунтованого рівня витрат.

4. Кадрові фактори:

- *кваліфікація та досвід працівників.* Досвідчені майстри виконують роботи швидше та з меншими помилками, що зменшує витрати на переділки та виправлення браку.
- *мотивація та дисципліна персоналу.* Зацікавленість працівників у якісному і своєчасному виконанні робіт підвищує продуктивність і знижує втрати.

2. Шляхи зниження собівартості робіт ТО і ремонту

Зниження собівартості є одним із ключових завдань ефективного управління автотранспортним підприємством або станцією технічного обслуговування (СТО), оскільки впливає на прибутковість, конкурентоспроможність та можливості розвитку підприємства.

Для підвищення економічної ефективності підприємства та зменшення витрат існує кілька **напрямів зниження собівартості робіт**, а саме:

1. Оптимізація технологічних процесів:

- впровадження сучасних методик ремонту та ТО, що скорочують час робіт і підвищують продуктивність;
- використання механізованих та автоматизованих систем для діагностики та ремонту;
- раціональне використання запасних частин і матеріалів, уникнення браку та повторних робіт;
- стандартизація операцій і робочих процедур.

2. Раціональна організація виробництва:

- планування завантаження робочих місць та обладнання, щоб уникати простоїв;
- оптимізація маршруту руху автомобілів по сервісу та черговості виконання замовлень;
- впровадження систем управління запасами та матеріально-технічного забезпечення;
- зменшення втрат часу на логістику та підготовчі роботи.

3. Економічні заходи:

- перегляд постачальників та закупівельних цін на матеріали та запчастини;
- використання економічно вигідних, але якісних альтернативних матеріалів;
- контроль енергоспоживання та використання ресурсів;
- використання систем мотивації персоналу, що стимулюють ефективність і економію.

4. Підвищення кваліфікації персоналу:

- навчання працівників новим технологіям та методам ремонту;
- підвищення професійної компетентності дозволяє зменшувати кількість помилок і переділок;
- формування досвідчених бригад для комплексного виконання робіт.

5. *Використання інформаційних систем:*

- впровадження програм обліку матеріалів, запасних частин та робочого часу;
- системи планування і контролю дозволяють зменшити втрати та підвищити точність виконання замовлень;
- аналітика та контроль витрат допомагає своєчасно реагувати на перевитрати.

Питання для самоконтролю:

1. Що включає собівартість робіт технічного обслуговування і ремонту автомобілів?
2. Які технічні фактори впливають на собівартість робіт на СТО?
3. Які кадрові чинники сприяють зниженню собівартості робіт?
4. Перерахуйте основні шляхи зниження собівартості робіт на автотранспортних підприємствах.
5. Як підвищення кваліфікації персоналу впливає на собівартість та якість послуг?

Тема 9: Фактори та шляхи підвищення рентабельності підприємства

Питання до розгляду:

1. Суть та значення рентабельності підприємства.
2. Шляхи підвищення рентабельності підприємства.

1. Суть та значення рентабельності підприємства

Рентабельність підприємства – це показник ефективності діяльності, який відображає здатність підприємства отримувати прибуток від використання ресурсів. У сфері технічного обслуговування та ремонту автомобілів рентабельність демонструє, наскільки економічно вигідно підприємство надає послуги та використовує свої матеріальні, нематеріальні й трудові ресурси. Високий рівень рентабельності забезпечує стабільність фінансового стану, можливість інвестування в розвиток і підвищення конкурентоспроможності.

Для автотранспортних підприємств та станцій технічного обслуговування рентабельність має особливе значення:

- **оцінка економічної ефективності** дозволяє керівництву оцінити співвідношення доходів і витрат, виявити нерентабельні ділянки діяльності та визначити напрями оптимізації;
- **прийняття управлінських рішень**: високий рівень рентабельності сигналізує про ефективне використання ресурсів, а низький – про необхідність коригування виробничих, організаційних або фінансових процесів;
- **забезпечення конкурентоспроможності**: підприємства з високою рентабельністю мають можливість пропонувати клієнтам кращі умови, інвестувати у розвиток обладнання, впроваджувати нові технології та підвищувати якість послуг;
- **фінансова стабільність та розвиток**: рентабельність визначає фінансовий потенціал для розширення діяльності, залучення інвестицій, модернізації парку автомобілів та покращення умов праці персоналу.
- **мотиваційний аспект**: для власників та працівників рентабельність є показником результативності їхньої праці і стимулом до підвищення ефективності роботи.

Рентабельність визначається взаємодією **внутрішніх і зовнішніх факторів**.

1. Внутрішні фактори:

- доходи від реалізації послуг, структура доходів, витрати на матеріали, зарплату та енергію;
- сучасність обладнання, автоматизація процесів, впровадження нових технологій ТО і ремонту;
- планування завантаження постів, оптимізація робочих місць, контроль документообігу та ресурсів;
- кваліфікація та досвід майстрів, мотивація працівників, стимулювання продуктивності.

2. Зовнішні фактори:

- конкуренція на ринку послуг впливає на можливість встановлення рентабельних цін;
- коливання ринкових цін на матеріали та запчастини без відповідного коригування тарифів знижує рентабельність;
- оптимізація податків і зборів допомагає зберегти прибуток.

2. Шляхи підвищення рентабельності

Підвищення рентабельності підприємства досягається комплексом заходів, спрямованих на збільшення доходів, скорочення витрат, підвищення продуктивності праці та ефективного використання ресурсів. Для автотранспортних підприємств та СТО це особливо актуально, адже рентабельність визначає фінансову стабільність і конкурентоспроможність.

Щоб забезпечити стабільне зростання рентабельності, підприємство використовує різні шляхи, які охоплюють основні аспекти його діяльності, а саме:

1. Збільшення доходів:

- розширення спектру послуг: впровадження додаткових видів технічного обслуговування, гарантійного ремонту, продаж запчастин та аксесуарів;
- підвищення якості обслуговування: задоволені клієнти повертаються повторно та рекомендують підприємство іншим, що збільшує обсяг доходів;
- використання маркетингових заходів: рекламні кампанії, акції, програми лояльності для залучення нових клієнтів.

2. Скорочення витрат:

- раціональне використання матеріалів і запасних частин, контроль залишків і оптимізація закупівель;
- ефективне планування роботи постів ТО та уникнення простоїв обладнання і персоналу;
- оптимізація енергоспоживання, контроль за використанням ресурсів та обладнання.

3. Підвищення продуктивності праці:

- підвищення кваліфікації персоналу, навчання новим методам діагностики та ремонту;
- використання автоматизованих систем обліку замовлень, матеріалів і робочого часу для скорочення організаційних витрат;
- формування робочих бригад з урахуванням компетенцій працівників для комплексного виконання робіт.

4. Використання фінансових інструментів:

- раціональна політика ціноутворення на послуги з урахуванням витрат та ринкових умов;
- оптимізація податкового навантаження та витрат на обслуговування підприємства;
- залучення доходів від ліцензій, франшиз або інших додаткових джерел.

5. Впровадження інновацій та нових технологій:

- використання сучасного програмного забезпечення для планування і контролю роботи;

- впровадження новітніх технологій ремонту та обслуговування для підвищення швидкості і точності робіт;
- розробка власних технологічних рішень та методик, що забезпечують конкурентну перевагу;
- автоматизація процесів контролю якості та управління ресурсами для зменшення витрат.

Реалізація цих заходів дозволяє підприємству підвищити продуктивність праці, зменшити витрати, збільшити прибуток і зміцнити позиції на ринку. Комплексне застосування цих шляхів створює умови для стабільного розвитку та довгострокової рентабельності.

Питання для самоконтролю:

1. Що відображає показник рентабельності підприємства?
2. Назвіть внутрішні та зовнішні фактори, що впливають на рентабельність.
3. Які заходи дозволяють збільшити доходи підприємства?
4. Як можна знизити витрати на роботах ТО і ремонту?
5. Яким чином підвищення продуктивності праці впливає на рентабельність?

Тема 10: Інноваційні процеси на підприємствах автотранспорту

Питання до розгляду:

1. *Суть інноваційних процесів на підприємствах автотранспорту.*
2. *Основні напрямки інновацій на автотранспортних підприємствах.*
3. *Переваги впровадження інноваційних процесів.*

1. Суть інноваційних процесів на підприємствах автотранспорту

Інноваційні процеси – це впровадження нових технологій, методів організації, обладнання, програмного забезпечення та управлінських рішень, які дозволяють підвищити ефективність діяльності підприємства.

Інновації сприяють підвищенню продуктивності праці, зменшенню витрат, поліпшенню якості послуг та зміцненню конкурентних позицій підприємства на ринку.

Інновації на автотранспортних підприємствах впроваджуються у відповідь на такі виклики:

1. *Конкурентний тиск:* сучасні клієнти очікують швидкого та якісного обслуговування, а конкуренти постійно покращують свої послуги.
2. *Технічний прогрес:* появу нових технологій, електронних систем автомобілів та програмного забезпечення для ремонту необхідно враховувати для ефективного обслуговування.
3. *Економічна ефективність:* впровадження інновацій дозволяє скоротити витрати на матеріали, енергію та робочу силу, підвищити рентабельність.
4. *Регуляторні вимоги:* стандарти безпеки, екологічні норми та ліцензійні вимоги стимулюють модернізацію обладнання і технологій.
5. *Потреби клієнтів:* збільшення очікувань щодо швидкості обслуговування, якості ремонту, цифрових сервісів та індивідуального підходу.

Інновації мають стратегічне значення для автотранспортних підприємств та станцій технічного обслуговування, оскільки вони визначають здатність підприємства адаптуватися до змін ринку, підвищувати ефективність діяльності та зберігати конкурентні позиції.

Завдяки впровадженню нових ідей і рішень підприємство може покращувати якість послуг, оптимізувати використання ресурсів та підвищувати рентабельність, що забезпечує економічну стійкість і стабільний фінансовий розвиток.

Інновації також сприяють розвитку персоналу, підвищенню його кваліфікації та формуванню внутрішнього потенціалу для подальших змін і вдосконалення технологій.

Таким чином, інноваційна діяльність створює умови для довгострокового розвитку підприємства, формує конкурентні переваги та зміцнює його позиції на ринку.

2. Основні напрямки інновацій на автотранспортних підприємствах

Інновації на автотранспортних підприємствах охоплюють різні аспекти діяльності і спрямовані на підвищення ефективності, якості обслуговування та конкурентоспроможності підприємства. Основні напрямки інновацій можна класифікувати за *технічним, інформаційним, організаційним та фінансовим* критеріями.

Технічні інновації передбачають впровадження нових видів обладнання, інструментів та технологій, які дозволяють поліпшити якість ремонту, скоротити час виконання робіт та підвищити продуктивність праці. На автотранспортних підприємствах до технічних інновацій належать:

- сучасні діагностичні системи для швидкого визначення несправностей автомобілів;
- автоматизовані системи контролю якості ремонту та технічного обслуговування;
- сучасні інструменти та пристрої для прискорення процесів ремонту та заміни вузлів;
- впровадження нових технологій ремонту, наприклад, ремонт деталей методом 3D-друку або використання високоточного обладнання для обробки двигунів та вузлів.

Інформаційні інновації пов'язані з використанням комп'ютерних програм, баз даних та електронних систем управління для оптимізації виробничих та організаційних процесів. До них належать:

- програмне забезпечення для обліку замовлень, управління ресурсами, планування робочого часу і завантаження постів ТО;
- електронні каталоги запчастин та інтегровані системи замовлення матеріалів у постачальників, що скорочує час на підбір і закупівлю;
- CRM-системи для управління базою клієнтів, підвищення їх лояльності та персоналізації обслуговування;
- системи аналітики та звітності для контролю ефективності роботи підприємства.

Організаційні інновації спрямовані на оптимізацію робочих процесів, підвищення ефективності використання трудових ресурсів і обладнання, а також удосконалення внутрішньої структури управління. Основні приклади:

- оптимізація потоків робіт і розподіл завдань між бригадами за кваліфікацією та компетенцією працівників;
- впровадження систем мотивації, що стимулюють якісне та швидке виконання завдань;
- централізоване управління запасами матеріалів та запчастин, що зменшує простій обладнання;
- удосконалення документообігу і системи планування робіт для підвищення організаційної дисципліни та швидкості виконання замовлень.

Фінансові інновації передбачають використання нових методів управління витратами та доходами, оптимізацію фінансових потоків і збільшення рентабельності підприємства. До них належать:

- застосування динамічного ціноутворення з урахуванням витрат, попиту та сезонності;

- оптимізація витрат на матеріали, енергію та обслуговування обладнання через сучасні облікові системи;
- використання додаткових джерел доходу, наприклад, ліцензійного програмного забезпечення, франшиз, навчальних послуг для клієнтів або партнерів;
- інвестування в розробку власних технологій та методик ремонту, що створює конкурентну перевагу та підвищує прибутковість.

Інновації на автотранспортних підприємствах мають комплексний характер і охоплюють технічну, інформаційну, організаційну та фінансову сфери. Комплексне впровадження інновацій дозволяє підвищити ефективність роботи, скоротити витрати, поліпшити якість обслуговування клієнтів і забезпечити стійкий розвиток підприємства у конкурентному середовищі.

3. Переваги впровадження інноваційних процесів

Впровадження інноваційних процесів на автотранспортних підприємствах та станціях технічного обслуговування має багатоаспектне значення і забезпечує підприємству конкурентні переваги, економічну ефективність та стабільний розвиток. Ці переваги проявляються як у короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі.

По-перше, інноваційні процеси дозволяють підвищити продуктивність праці та ефективність використання ресурсів. Новітні технології, автоматизовані системи управління, сучасне обладнання та програмне забезпечення скорочують час виконання ремонтних операцій, зменшують кількість помилок і підвищують швидкість обслуговування автомобілів. Це безпосередньо впливає на обсяги виконаних робіт і рівень доходів підприємства.

По-друге, інновації сприяють підвищенню якості послуг. Використання сучасних діагностичних систем, автоматизованих технологій контролю і вдосконалених методик ремонту дозволяє забезпечити стабільну та високопрофесійну роботу з автомобілями, що підвищує задоволеність клієнтів та зміцнює репутацію підприємства. Висока якість обслуговування, у свою чергу, формує довгострокові взаємовідносини з клієнтами та створює лояльну клієнтську базу.

По-третє, впровадження інноваційних процесів зміцнює конкурентні позиції підприємства на ринку. Інноваційна діяльність дозволяє пропонувати унікальні послуги, скорочувати час обслуговування, ефективно використовувати наявні ресурси та швидко реагувати на зміни ринкової кон'юнктури. Це дає можливість виділятися серед конкурентів і залучати нових клієнтів, що є важливим для стабільного розвитку підприємства.

По-четверте, інновації сприяють економічній стійкості підприємства. Впровадження сучасних технологій і організаційних рішень дозволяє оптимізувати витрати на матеріали, енергію та трудові ресурси, підвищити рентабельність робіт та послуг, а також створити основу для отримання додаткового доходу, наприклад, через ліцензування технологій або впровадження нових видів послуг.

По-п'яте, інноваційна діяльність стимулює розвиток персоналу та вдосконалення управлінських процесів. Вона формує потребу у підвищенні кваліфікації працівників, освоєнні нових технологій та методик, що підвищує

професіоналізм персоналу і сприяє формуванню високоефективних робочих команд. Організаційні інновації дозволяють удосконалити систему планування, контролю та управління виробничими процесами, що забезпечує більш ефективну координацію діяльності підприємства.

Нарешті, інноваційні процеси забезпечують довгостроковий розвиток підприємства. Вони створюють платформу для постійного вдосконалення технологій, розробки нових послуг та методик, а також адаптації до змін ринку та вимог клієнтів. Завдяки цьому підприємство не лише зберігає свої позиції, але й розширює можливості для стратегічного зростання та залучення інвестицій.

Впровадження інноваційних процесів на автотранспортних підприємствах та СТО забезпечує підвищення продуктивності, поліпшення якості послуг, зміцнення конкурентних позицій, економічну стабільність, розвиток персоналу та довгостроковий стратегічний розвиток підприємства. Це робить інновації невід'ємним елементом сучасного управління і забезпечення успіху на ринку.

Питання для самоконтролю:

1. Що розуміють під інноваційними процесами на підприємствах автотранспорту?
2. Які основні причини впровадження інновацій у сфері ТО і ремонту автомобілів?
3. Назвіть основні напрямки інновацій на автотранспортних підприємствах.
4. Як впровадження інновацій впливає на рентабельність і продуктивність праці?
5. Чому інновації є ключовим фактором конкурентоспроможності підприємства?

Рекомендована література

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. №435-IV.
2. Закон України «Про автомобільний транспорт» 3492-IV від 23.02.2006 р.
3. Закон «Про авторське право і суміжні права» 3689-XII від 23.12.1993 р.
4. Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» 3687-XII від 23.12.1993 р.
5. Гордійчук А.С., Стахів О.А., Кузнєцова Т.В., Збагерська Н.В. Організація і технологія матеріально-технічного забезпечення підприємства. Навч. посібник/ за заг. ред. А.С. Гордійчука. – Рівне: НУВГП, 2012. – 256 с.
6. Дмитрієв І.А., Левченко Я.С. Транспортне підприємництво: навч. посіб. Харків : ФОП Бровін О.В., 2018. 308 с.
7. Іванілов О. С. Економіка підприємства: навчальний посібник. – Київ: Центр учбової літератури, 2019. – 728 с.
8. Іванілов О.С. Економіка підприємств автомобільного транспорту: підручник для студентів вищих навчальних закладів / О.С. Іванілов, І.А. Дмитрієв, І.Ю. Шевченко. – Х.: ФОП Бровін О.В., 2017. – 632 с.
9. Корецька С.О., Якимчук А.Ю., Карпан Т.С. Економіка автомобільного транспорту . Навчальний посібник. – Рівне : НУВГП, 2012. – 309 с.
10. Турченко М.О., Швець М.Д., Кірічок О.Г., Кристопчук М.Є. Планування діяльності автотранспортного підприємства : Підручник / М.О. Турченко, М.Д. Швець, О.Г. Кірічок, М.Є. Кристопчук , – вид. 2-ге перероб. та доповн. – Рівне : НУВГП, 2017. – 367 с.

Економіка, організація і планування підприємства [Текст]: методичні вказівки до виконання самостійних робіт для здобувачів освітньо-3-91 професійного ступеня фаховий молодший бакалавр галузі знань 1 Транспорт та послуги спеціальності 18 Автомобільний транспорт денної форми здобуття освіти / уклад. Леся ЗУБЧИК. – Ковель: ВСП «КПЕФК ЛНТУ», 2025. – 44 с.

Комп'ютерний набір: Леся ЗУБЧИК

Редактор: Леся ЗУБЧИК

Підп. до друку «___»_____ 2025 р .
Формат 60х84/16. Папір офс. Гарнітура Таймс.
Ум. друк. арк. _____.
Обл.-вид. арк.._____ Зам._____
Тираж_____ прим.

ВСП «Ковельський промислово-економічний фаховий коледж ЛНТУ»
45000 м. Ковель, вул. Заводська, 23
Друк – ВСП «КПЕФК ЛНТУ»

